

کافیاں بلھے شاہ۔ بلھے شاہ

(1757ء - 1680ء)

بلھے شاہ دی کافی سُن کے ٹٹ دا کفر اندر دا
وحدت دے دریا دے اندر اوہ بھی وِتیا تر دا

تعارف:

بلھے شاہ پنجابی زبان دا اوہ شاعر اے جیہڑا اپنے بے باک تے دَبَنگ لہجے پاروں مشہور اے۔ بلھے شاہ جھوٹھی خوشامد تے منافقت دا ویری اے تے سچ نوں بغیر کسے ول فریب توں بیان کرن دا حوصلہ تے جرأت رکھدا اے۔ اوہ سچ دا گلا گھوٹ کے اپنی ذات تے اپنی مخاطب عوام نال دھرو نہیں کردا تے چیخ اٹھدا اے: ”مُونہہ آئی بات نہ رہندی اے“ آپ دے حالات زندگی دا مختصر ذکر درج ذیل اے:

آپ دا اصل ناں سید محمد عبداللہ شاہ جد کہ عرف تے تخلص بلھے شاہ سی۔ آپ اپنے اصل ناں دی بجائے بلھے شاہ دے ناں توں بہتے مشہور ہوئے تے آپ دا سلسلہ نسب حضرت شیخ عبدالقادر جیلانیؒ نال جامدا اے۔ بلھے شاہ 1680ء نوں حضرت سید نخی شاہ محمد درویش دے گھر پیدا ہوئے۔ آپ دی جائے پیدائش علاقہ بہاولپور دا مشہور قصبہ اُچ گیلانیاں اے۔ بلھے شاہ دے والد گھریلو مجبوریاں پاروں تے تعلیم و تدریس دی غرض نال اپنے آبائی وطن اُچ شریف نوں چھڈ کے ساہیوال دے اک پنڈ ملکوال وچ آ کے آباد ہو گئے۔ بعد وچ ضلع قصور دے نیزے واقع اک پنڈ پانڈوکی وچ ہجرت کر گئے تے مسیت دی امامت سنبھال لی۔

بلھے شاہ نے مذہبی تعلیم اپنے والد کولوں ای حاصل کیتی۔ مزید تعلیم حاصل کرن لئی قصور تشریف لے گئے تے قصور دے مشہور عالم دین حضرت حافظ مخدوم غلام مرتضیٰ قصوری کولوں تمام مروجہ دینی علوم دی تعلیم حاصل کیتی۔ بلھے شاہ ہوراں ظاہری علوم مکمل کرن مگروں باطنی تے روحانی فیض حاصل کرن لئی لاہور آ کے حضرت شاہ عنایت قادریؒ دے ہتھ اُتے بیعت کر لئی۔ شاہ عنایت قادریؒ ذات دے آرائیں سن۔ بلھے شاہ سید خانوادے نال تعلق

رکھ دے سن لہذا اک آرائیں (شاہ عنایت قادریؒ) دے ہتھ اُتے بیعت کرن پاروں آپ نوں سخت مخالفت دا سامنا کرنا پیا تے رشتے داراں دے طعنے مہنے سُننے پئے جیہدا ثبوت آپ دی معروف کافی ”بلھے نوں سمجھاوَن آئیاں بھیناں تے بھر جائیاں“ توں ملدا اے۔

شاہ عنایت قادری دے ہتھ اُتے بیعت کرن مگروں آپ نے مرشد دی زیرِ نگرانی سلوک دیاں منزلاں طے کیتیاں تے فیر مرشد دے حکم نال قصور جا کے لوکاں دی اصلاح دا کم شروع کر دتا۔ آپ ساری زندگی قصور وچ ای رہے۔ آکھیا جاندا اے کہ اک واری کسے گلوں شاہ عنایت قادری بلھے شاہ نال ناراض ہو گئے۔ بلھے شاہ لاہور آئے، کنجری داروپ وٹا کے، پیراں وچ گھنگھر و بنھ کے تے بچ کے اپنے مرشد نوں منالیا۔ ایس موقعے دے کافی دے بول انج نیں: ”تیرے عشق نچایا کر کے تھتیا تھتیا“ بلھے شاہ مرشد نوں منان مگروں قصور واپس آ گئے۔ مرن ویلے تک قصور وچ ای رہے۔ 1757ء نوں وفات پائی تے اتھے ای دفن ہوئے۔ ہر سال بھادروں دے مہینے وچ آپ دا عرس منایا جاندا اے۔

بلھے شاہ دی شاعری:

بلھے شاہ دی شاعری مختلف صنفیں وچ ملدی اے۔ اوہناں کافی، سی حرنی، اٹھوارا، بارہاں ماہ، دوہڑے تے گنڈھاں دی صنف وچ شاعری کیتی پر شہرت کافیاں دی وجہ توں اے۔

کافی دی تعریف:

لفظ کافی بارے مختلف دانشوراں دیاں دکھو دکھ آراء نیں۔ کجھ سوجھو اناں دا خیال اے کہ کافی عربی زبان دے لفظ ”کفی“ وچوں نکلیا اے جیہدا مطلب اے: کافی ہونا، جھیرا ہونا، پورا ہونا تے مکمل ہونا وغیرہ۔ ایس لفظ دا حوالہ قرآن مجید دیاں کئی آیتاں وچ آیا اے: وَ کَفَى بِاللّٰهِ حَسِیْبًا O ترجمہ: تے اللہ تعالیٰ کارساز کافی اے۔ (سورۃ: النساء، پارہ: 4، آیت: 6) وَ کَفَى بِاللّٰهِ وَلِیًّا وَ کَفَى بِاللّٰهِ نَصِیْرًا O ترجمہ: تے اللہ ای کافی کارساز تے کافی مددگار اے۔ (سورۃ: النساء، پارہ: 5، آیت: 45) وَ کَفَى بِاللّٰهِ شَهِیْدًا O ترجمہ: تے اللہ تعالیٰ دی گواہی کافی اے۔ (سورۃ: النساء، پارہ: 5، آیت: 79) مختلف سیانیاں نے کافی دیاں دکھو دکھ تعریفاں کیتیاں نیں۔ اک زلی ملی تعریف کجھ انج اے: ”کافی توں مراد شاعری دی اچھی صنف اے جیہدے وچ اک مکمل مضمون،

خیال یا جذبے دا ڈھکواں (مناسب) تے خوبصورت اظہار انج کیتا گیا ہوئے کہ لہنوں پڑھن یا سنن مگروں اندر لی ٹھکھ لہہ جائے۔ کافی وچ بیان ہون والے مضمون یا خیال نال بندے دی روحانی تسکین ہو جائے۔ کافی وچ پیار، محبت، عشق، وصال، ہجر، چھوڑا تے ازلی محبوب دی سبک توں علاوہ ہر طرح دے موضوعات بیان کیتے جاسکدے نیں۔ کافی عام طور تے گائی جان والی شے اے ایس لئی ایہدے وچ استھائی (ٹیپ دا مصرعہ) ہونا ضروری اے جیہنوں گان ویلے ہر مصرعے مگروں دہرایا جاندا اے۔“

کافی دا پہلا باقاعدہ تے بانی شاعر شاہ حسین نوں نیا جاندا اے جیہناں دیاں 163 کافیاں ساڈے کول موجود نیں۔ بلھے شاہ کافی دے دوجے وڈے شاعر تے خواجہ غلام فرید آخری شاعر نیں۔ جے انج آکھیا جاوے تے غلط نہیں ہووے گا کہ شاہ حسین نے کافی دی بنیاد رکھی، بلھے شاہ نے ایس بنیاد اُتے عمارت تعمیر کیتی تے خواجہ فرید نے کافی دی صنف وچ شاعری کر کے لہنوں ایک مکمل تے بھر پور صنف بنا دتا۔ اجکل وی کافی لکھی جا رہی اے پر ایہدے موضوعات اوہو ای نیں جو اجوکی شاعری دیاں باقی صنفاں وچ بیانے جا رہے نیں۔

بے باک تے نڈر لہجہ:

بلھے شاہ دی شاعری دے موضوعات اوہی نیں جیہڑے باقی صوفی شاعراں دے نیں پر آپ دی شاعری وچ بے باکی تے ندھڑکی ڈھیر ساری اے۔ آپ نے اپنی ہر گل نوں بغیر کسے بناوٹ توں کھلے ڈلھے لفظاں راہیں لوکاں دے سامنے پیش کر دتا تے اظہار دی ایہہ آزادی ایس حد تیکر سی پئی کجھ تھاواں تے ایہہ احساس ہون لگ پیندا اے کہ کدھرے آپ نوں منصور حلاج وانگوں پھاہے نہ چاڑھ دتا جاوے۔ بہر حال بلھے شاہ دا خاص اسلوب تے لہجہ اے جیہدے بارے ڈاکٹر سید اختر جعفری تن گلاں آکھدے نیں:

i۔ پہلی گل ایہہ کہ ہر بندے دا اپنا خاص انداز، مزاج، لہجہ دا مٹھاتے دھیمپن ہوندا اے۔ کوئی گل عاجزی انکساری نال کر دا اے تے کسے دا لہجہ باوقار تے بارعب ہوندا اے۔ کسے دا ڈھنگ نرم و نازک تے کوئی اکھڑ لہجہ وچ بولد اے۔ کوئی گل لکا چھپا کے علامتی ڈھنگ نال کر دا اے جد کہ کوئی بندہ کھلم کھلا بغیر کسے لکا چھپا توں مونہہ اُتے گل کر دین دا عادی ہوندا اے بھادیں اوہ گل اگلے نوں چنگی لگے یا مندی۔

ii۔ دوجی گل ایہہ کہ بلھے شاہ قادریہ شطاریہ سلسلے دے پیروکارن تے ایس سلسلے دے لوک جلالی طبیعت دے مالک ہوندے نیں۔ گل جلال وچ کردے نیں تے جلال وچ کیتی گئی گل ہر طرح دے لکاٹھپا، ول فریب توں پاک تے کھلی ڈلھی ہوندی اے۔

iii۔ تیجی گل ایہہ کہ بادشاہ دے قریبی ملازم بادشاہ نال ہر گل کھل ڈلھ کے کرلیندے نیں۔ بلھے شاہ اپنے مرشد دے ڈھیر نیڑے تے حدوں ودھ عزیز سی جیہدے پاروں جھپتی ای سلوک دیاں منزلاں طے کر لیاں تے رب دی ذات دا بھیت پالیا۔ رب تعالیٰ دی ایس نیڑتا نے آپ دے لہجے وچ بے باکی تے ندھڑکی پیدا کردتی۔ آپ دی کافی دے درج ذیل بول ایس گل دی عمدہ مثال نیں:

ل الله رتتا دل میرا
مینوں ب دی خبر نہ کائی
ب پڑھیاں کجھ سمجھ نہ آوے
لذت الف دی آئی

بلھے شاہ دی کافی دے اک بند وچ بے باک انداز بیان دی ونگی دیکھو:

رہ رہ وے عشقا ماریا ای
گہہ کس ٹوں پار اُتاریا ای
آدم کنکوں منع کرایا
آپے مگر شیطان دوڑایا
کڈھ بیشتوں زمین رُلایا
کیڈ پَسار پَساریا ای
رہ رہ وے عشقا ماریا ای

بلھے شاہ دی شاعری وچ تصوف / بلھے شاہ نڈرتے

بے باک لہجے دا صوفی شاعر

دین دی عملی صورت نوں تصوف آکھیا جاندا اے۔ جدوں سماج وچ اخلاقی قدراں دا زوال آجاوے تے بزرگاں دا دھیان دین دیاں قدراں قائم کروان ول ہو جاندا اے تاں جے لوکی اوہنوں دیکھ کے سدھاراہ پھڑلین۔ بلھے شاہ اعلیٰ اقدار دے حامل باعمل صوفی بزرگ

تے تصوف دے رستے دے پاندھی سن۔ آپ مہیتی ای دُنیاوی لالچ توں پاک تے ظاہری لذتاں دے تیاگی ہو کے شاہ عنایت قادری دے لؤلگ کے تصوف دیاں اہم منزلاں طے کر کے عشق حقیقی دے درجے اُتے فائز ہو گئے۔ ایہہ منزلاں فنا فی الذات، فنا فی المرشد، فنا فی الرسول تے فنا فی اللہ نیں جیہناں دا ذکر درج ذیل اے:

1۔ فنا فی الذات:

تصوف دی سبھ نالوں پہلی منزل اپنی ذات دا انکار، اپنی میں مارنا تے اپنا غرور، تکبر، آکڑ ختم کر کے اپنے آپ نوں صفر کر لینا اے۔ سالک جدوں ایس پندھ ول پیر پٹ دا اے تاں اپنے آپ نوں مکمل طور تے اپنے مرشد دے رحم و کرم تے چھڈ کے اوہدی اگوائی وچ عبادتاں ریاضتاں کردا ہو یا اگے ودھدا جاندا اے۔ بلھے شاہ نے دینی تعلیم مکمل کرن مگروں مرشد دی تلاش شروع کیتی تے مختلف علاقیاں توں ٹردے پھر دے تے مرشد بھال دے آخر کار لاہور پہنچے۔ آپ شاہ عنایت قادری دی خدمت وچ حاضر ہوئے تے اوہناں دے کمالات ویکھ سُن کے اوہناں دے ہتھ اُتے بیعت کر لئی۔ شاہ عنایت قادری ذات دے آرائیں سن جد کہ بلھے شاہ سید خاندان نال تعلق رکھ دے سن۔ ایس بیعت دی وجہ توں آپ نوں سخت مخالفت دا سامنا کرنا پیا تے رشتے داراں دے طعنے مہنے وی سُننے پئے۔ ایس حقیقت دا پتہ آپ دی درج ذیل کافی توں لگدا اے:

بلھے نوں سمجھاوَن آئیاں بھیناں تے بھر جائیاں

مَن لے بلھیا ساڈا کہنا چھڈ دے پلا رائیاں

آل نبیٰ اولادِ علیؑ نوں ٹوں کیوں الیکاں لائیاں

بلھے شاہ نے شاہ عنایت قادری دی ذات پاک وچ اوہ تمام خوبیاں ویکھ لئیاں سن

جیہناں پاروں اوہ عشق حقیقی وچ کمال حاصل کر سکدے سن۔ لہذا آپ نے اپنا سید زادہ ہونا

تے خاندانی حسب نسب (Status) نوں چھڈ چھڈا کے ایہناں لفظاں وچ جواب دتا:

جیہڑا سانوں سید سَدے دوزخ ملن سزائیاں

جو کوئی سانوں رائیں آکھے پھٹھیں پٹنگھاں پائیاں

جے ٹوں لوڑیں باغ بہاراں چاکر ہو جا رائیاں

بلھے شاہ دی ذات کیہہ مچھنایں شاکر ہو رضائیاں

2۔ فتانی المرشد / مرشد و تصور:

تصوف دے میدان وچ مرشد دی ذات نوں اُچیچا مقام حاصل اے۔ فتانی الذات یا اپنی میں مار لین مگروں تصوف دی پہلی منزل فتانی المرشد یا تصور شیخ ہندی اے۔ مرشد اوہ ہستی اے جیہڑا اپنے مرید نوں کامیاب زندگی گزارن دے نال نال آخرت دی تیاری تے رب تعالیٰ دی ذات تیکر اپڑان دا وسیلہ بن دا اے۔ فتانی المرشد دے مقام تے اپڑ کے سالک نوں ہر تھاں اپنے شیخ یا مرشد دا ای جلوہ ظہور پذیر نظر آندا اے۔ سالک نوں اپنے آپ دی وی کوئی ہوش نہیں رہندی سگوں اوہ اپنے آپ نوں مکمل طور تے مرشد دے وس یا قبضے وچ محسوس کردا اے۔ بلھے شاہ ہوراں سلوک دی منزل دے مختلف رستیاں تے پہلوؤاں نوں بڑی خوبصورتی نال تھاؤں تھائیں بیان کیتا اے۔ فرماندے نیں:

میری بکل دے وچ چور نی میری بکل دے وچ چور
عرش منور بانگاں، ملیاں، سُنیاں تخت لاہور
شاہ عنایت گنڈیاں پائیاں، لگ چھپ کھچدا ڈور

بلھا شوہ عنایت عارف ہے
اوہ دل میرے دا وارث ہے
میں لوہا تے اوہ پارس ہے

بلھے شاہ تصور شیخ وچ محو ہو کے مولانا روم دی پیروی کر دے نظر آندے نیں۔ مولانا روم اپنے مرشد شاہ شمس تبریز دی محبت وچ نچدے نچدے رہندے سن۔ بلھے شاہ دی کافی ”تیرے عشق نچایا کر کے تھیتا تھیتا“ والی کافی توں وی ایہو تاثر اُبھر دا اے:

تیرے عشق نچایا کر کے تھیتا تھیتا
تیرے عشق نے ڈیرا، میرے اندر کیتا
بھر کے زہر پیالہ، میں تاں آپے پچتا
تھبے بھڑیں دے طیبہ، نہیں تاں میں مر گئی آں
تیرے عشق نچایا کر کے تھیتا تھیتا

فتانی المرشد دی اخیرلی سطح اتے اپڑ کے سالک مکمل طور تے اپنے مرشد دے تصور

وچ غرق ہو جاندا اے تے بلھے شاہ ایس وصل دی گھڑی نوں لامتناہی بنان لئی گھڑیاں نوں وی
پاسے کر دیندے نیں تاں جے ویلا عین دا احساس ای نہ رہوے:

گھڑیاں دیو نکال نی
اج پی گھر آیا لال نی
گھڑی گھڑی گھڑیاں بجاوے
رین وصل دی پیا گھٹاوے
میرے من دی بات جے پاوے
ہتھوں چائے گھڑیاں نی

3۔ فنا فی الرسول ﷺ / عشق رسول ﷺ:

فنا فی المرشد توں اگلا پڑا فنا فی الرسول ﷺ اے۔ سالک نوں ایس مقام تے اپڑ
کے چار پھیرے نبی پاک ﷺ دی ذات دے ای جلوے نظر آندے نیں۔ ایس منزل اُتے
سالک نوں ”لولاك لما خلقت الافلاك“ تے ”كُنْتُ كُنْزًا مَخْفِيًّا“ ورگیاں
حدیثاں دی حقیقت داوی پتہ لگدا اے۔ بلھے شاہ ایس کیفیت نوں انج بیان کر دے نیں:

ہُن میں لکھیا سوہنا یار جس دے حُسن دا گرم بازار

جد اُحد اک اِکلا سی
نہ ظاہر کوئی تجلّی سی
نہ رب رسول نہ اللہ سی
نہ جبار تے نہ قہار

ہُن میں لکھیا سوہنا یار جس دے حُسن دا گرم بازار

پیارا پہن پوشاکاں آیا
آدم اپنا نام دھرایا
اُحد تے بن احمد آیا
اوہ نبیاں دا سردار

ہُن میں لکھیا سوہنا یار جس دے حُسن دا گرم بازار

بلھے شاہ ہوراں اُحد تے احمد والے راز نوں اپنیاں کافیاں وچ کئی تھاں بیان کیتا

اے۔ کچھ کافیاں دے اک اک مصرعے ملاحظہ کرو:

ع احمد دے وچ میم رلایا تاں کیجا ایڈ پَسار

ع احمد وچ فرق نہ کوئی، رتی اک بھیت مروڑی دا

احد کولوں احمد ہو یا، وچوں میم نکالی او یار

پاک محمد پیدا ہو یا، چوداں طبق دا والی او یار

4۔ فتا فی اللہ:

فتا فی اللہ اخیر لی منزل اے جیہدے لئی سالک پہلیاں دونوں منزلاں نوں پوڑھی دی طرح استعمال کروا اے۔ بلھے شاہ نے شاہ عنایت قادریؒ ورگے کامل مرشد دی اگوائی وچ بڑی چھیتی فتا فی اللہ دی منزل حاصل کر لئی۔ اوہناں سامنے ساری حقیقت عیاں ہو گئی۔ عام کر کے ایس پدھرتے اپڑ کے ادب پاروں سالک دی زبان بند ہو جاندی اے تے اوہ اپنے مونہہ نوں چپ دا تالا لالیندا اے۔ پر بلھے شاہ ایس موقعے تے صُمت بکمت غنی نہیں ہوئے سگوں حقیقت دے رازاں توں باخبر ہو کے اوہناں دا گھلا ڈلھاتے بے باک اظہار کرن لگ پئے۔ ملاں دے فتوے تے لوکاں دی لعن طعن توں بے نیازی دا اظہار کر دے فرماندے نیں:

عاشق ہو یوں ربّ دا ہوئی ملامت لاکھ

تینوں کافر کافر آکھدے توں آہو آہو آکھ

.....

بھٹھ نمازاں تے چکرو روزے، کلے تے پھر گئی سیاہی

بلھے شاہ شوہ اندروں ملیا، بھلی پھرے لوکائی

بلھے شاہ نے ربّ دی ذات دے وصال، جذب دی کیفیت تے عشق حقیقی دی واردات نوں اپنیاں کافیاں وچ تھاؤں تھائیں سوہنے ڈھنگ تال بیان کیجا اے۔ فرماندے نیں:

آؤ ستی رل دیو نی ودھائی

میں ور پایا رانجھا ماہی

.....

بھسا شوہ اساں تھیں دکھ نہیں

ہن شوہ تھیں دوجا لگھ نہیں

پہ دیکھن والی اکھ نہیں

تاں ہی جان پئی دکھ سہندی ہے
مُونہہ آئی بات نہ رہندی ہے

5۔ وحدت الوجود:

تصوف داسب نالوں اہم نظریہ وحدت الوجود اے۔ ایس نظریے مطابق ساری کائنات وجود خدا (مراد اللہ تعالیٰ) توں پیدا ہوئی اے۔ رب سوہنے نے اپنے آپ نوں مختلف صفات وچ ظاہر کیتا۔ لہذا ایس ساری کائنات وچ جو کچھ وی موجود اے اوہ اک سورج دیاں کرناں نیں یا اکوٹور دے لشکارے وی آکھیا جاسکدا اے۔ جیویں بلبلے، لہراں، مَو جاں، بارش تے دریاواں نہراں دی، سمندر دے پانی توں علاوہ اپنی ذاتی حقیقت کوئی نہیں بالکل انج ای ساریاں مخلوقات تے موجودات اوس وجود واحد دیاں مختلف صفتاں دے دکھو دکھ روپ نیں۔ ساری مخلوق دی اصل اوہو اکو ذات اے۔ بلھے شاہ دا وحدت الوجودی انداز دیکھو:

رانجھا رانجھا کردی نی میں، آپے رانجھا ہوئی
سدو نی مینوں دھیدو رانجھا، ہیر نہ آکھو کوئی
رانجھا میں وچ میں رانجھے وچ، ہور خیال نہ کوئی
میں نہیں اوہ آپ ہے اپنی، آپ کرے دلجوئی

جیویں سالک لئی رانجھے توں مراد محبوب حقیقی یعنی اللہ تعالیٰ اے، انج ای تحت ہزارہ سالک لئی منزل مقصود یعنی مکہ شریف دا درجہ رکھدا اے جتھے اپڑ کے سفر مکمل ہو جاندا اے۔ فرماندے نیں:

حاجی لوک مکے نوں جاندے اساں جانا تحت ہزارے
حت وِل یار اُتے وِل کعبہ بھانویں پھول کتاباں چارے

6۔ شریعت تے طریقت:

بعض لوکاں دا خیال اے کہ شریعت تے طریقت اک دوجی توں دکھ شیواں نیں۔ حالانکہ ایسی کوئی گل نہیں۔ طریقت، شریعت توں اگلے درجے دا ناں اے جتھے تیکر اپڑن لئی پہلے شریعت دی پابندی کرنا ضروری ہوندا اے۔ بلھے شاہ شریعت توں ہوندے ہوئے طریقت تک اپڑے سی۔ اوہ بغاوتی لہجہ تے بے باک ڈھنگ اودوں اپنا دے نیں جدوں شریعت ربی

عشق دا کھلم کھلا اظہار کرن توں روکدی اے۔ بلھے شاہ نوں ایہہ پابندی منظور نہیں اوہ پکار اٹھدے نیں:

شرع کہے چل پاس ملاں دے، سکھ لے ادب آداباں نوں
عشق کہے اک حرف جتھیرا، ٹھپ رکھ ہور کتاباں نوں
شرع کہے چل مسجد اندر، ہر نماز ادا کر لے
عشق کہے چل میخانے وچ، پی کے شراب نقل پڑھ لے
شرع کہے چل بیٹھیں چلیے، بیٹھتاں دے میوے کھاواں گے
عشق کہے اوتھے پہرہ ساڈا، آپ ہتھیں ورتاواں گے

7۔ شریعت دی پابندی:

بلھے شاہ دا لہجہ بھانویں بے باک تے ندھڑک اے پر اوہ شریعت دی پابندی اُتے سختی نال عمل پیرا ہوون دا درس دیندے نیں۔ اوہ مست المست ہون دے باوجود شریعت دی خلاف ورزی کرن والے نوں ایہناں لفظاں وچ تنبیہ کردے نیں:

بلھیا غیر شرع نہ ہو
سکھ دی نیندر بھر کے سو
مُونہوں نہ اَنَا الْحَقُّ گو
چڑھ سُولی ڈھولے گاویں گا
پیاریا! سنبھل کے نیوں لا
پچھوں پچھتاویں گا

8۔ اپنی ذات دی پچھان:

میں کون آں؟ ایہہ سوال دنیا دے سارے فلاسفر تے سیانے اپنے آپ توں کردے آئے نیں۔ بلھے شاہ کول وی ایہہ سوال ودھیرا نظر آندا اے۔ انسان اصل وچ اربع عناصر (اگ، پانی، مٹی، ہوا) نال بنے فانی جسم تے لطیف روح دا مجموعہ اے۔ جسم فانی اے مٹی وچ رل کے مٹی ہو جاندا اے پر روح ہمیشہ توں اے تے ہمیشہ رہوے گی۔ ایسے ہمیشگی نوں مکھ رکھ کے انسان ایہہ سوچدا اے کہ اوہ کون اے؟ کتھوں آیا اے؟ کدھر جانا اے؟ تے

اصل ٹکانہ کیسہ اے؟ بلھے شاہ فرماندے نیں:

بلھا کیسہ جاناں میں کون
نہ میں مومن وچ مسیت آں نہ میں وچ کفر دی ریت آں
نہ میں پاکاں وچ پلٹ آں نہ میں موسیٰ نہ فرعون
بلھا کیسہ جاناں میں کون
نہ وچ شادی نہ غمناکی نہ میں وچ پلٹی پاکی
نہ میں آبی نہ میں خاکی نہ میں آتش نہ میں پون
بلھا کیسہ جاناں میں کون

9۔ آخرت دی فکر:

دُنیا فانی اے، چھیتی مک جان والی اے۔ بلھے شاہ عمل دا شاعر اے تے نکی جیہی فانی
زندگی وچ آخرت دی فکر کرن تے نیک عمل کمان دی دعوت درج ذیل الفاظ وچ دیندا اے:

اُٹھ جاگ گھراڑے مار نہیں
ایہہ سون تیرے درکار نہیں
توں ستیاں عمر ونجائی ہے
تیری ساعت نیڑے آئی ہے
توں جہنم نہ پائی ہے
کیسہ کرسیں داج تیار نہیں

موت اٹل حقیقت اے۔ ایس گل دا احساس دواندے ہوئے آکھدے نیں:

اک روز جہانوں جانا اے
جا قبرے وچ سمانا اے
تیرا گوشت کپڑیاں کھانا اے
کر چیتا مرگ و سار نہیں
اُٹھ جاگ گھراڑے مار نہیں
ایہہ سون تیرے درکار نہیں

10۔ بلھے شاہ داسنیہا:

بلھے شاہ اپنے سماج دا ڈونگھا مشاہدہ رکھدے سن۔ اوہ معاشرتی کوجھاں مثلاً جھوٹھ، فریب، لالچ، ریاکاری، حرص تے ہوس دی سخت ننڈیا کردے نیں۔ اوہناں دے نیڑے مسلمان ویسب تے مسلماناں نوں ایہہ سبھ کجھ سو بھانہیں دیندا۔ اپنے پیغام وچ فرماندے نیں:

نت پڑھنا ایں استغفار
کیسی توبہ ہے ایہہ یار
سانویں دے کے لوں سوائی
وادھیاں دی توں بازی لائی
مسلمانی ایہہ کتھوں آئی
ایہہ تیرے کردار

11۔ ظاہر داری تے منافقت دی مذمت:

بلھے شاہ بہت وڈے عالم سن۔ اوہناں دے قول تے فعل وچ تضاد نہیں سی۔ جو کہندے سن کردے وی سن تے اوہ گل یا کم کرن لئی کسے نوں نہ آکھدے جو آپ نہیں سی کردے۔ اوہ ظاہر دار تے بے عمل عالماں دے سخت مخالف سن۔ اوہناں داہڑیاں، پگڑیاں والے تے جتے پوش ظاہر دار عالماں اُتے سخت تنقید تے طنز کیتا اے۔ فرماندے نیں:

علموں بس کریں او یار
اگو الف تیرے درکار

پڑھ پڑھ لکھ لکھ لاویں ڈھیر ڈھیر کتاباں چار چوپھیر
گردے چانن وچ ہنیر پکھو ”راہ“ تے خبر نہ سار
علموں بس کریں او یار

بوہتا علم عزازیل نے پڑھیا جھگا جھابا اوس دا سڑیا
گل وچ طوق لعنت دا پڑیا آخر گیا اوہ بازی ہار
علموں بس کریں او یار

اگو الف تیرے درکار

بلھے شاہ نے اپنے عہد دے پنجاب دی معاشرتی، سیاسی، سماجی تے عصری صورتحال نوں بڑے دردیلے ڈھنگ نال تے بالکل غیر جانبدار ہو کے بیان کیتا اے۔ تاریخی اعتبار نال بلھے شاہ دا زمانہ ستارہویں صدی عیسوی دا اخیر لاتے اٹھارہویں صدی عیسوی دا اوچکار لا زمانہ بن دا اے۔ ایہہ زمانہ مغلیہ سلطنت دے زوال تے سکھاں دے عروج پھڑن دا زمانہ سی۔ اورنگ زیب عالمگیر دی وفات (1707ء) مگروں مغلیہ سلطنت دیاں بنیاداں مل سکھیاں۔ اورنگ زیب دی وفات سے بلھے شاہ دی عمر 27 سال سی تے بلھے شاہ دی وفات (1757ء) تک مغلاں دی ایہہ ڈانواں ڈول حکومت مختلف ہتھوں وچ رہی۔ ایہناں جانشیناں وچ کجھ اہم بہادر شاہ اول (1712ء - 1707ء) جہان دار شاہ (1713ء - 1712ء) فرخ سیر (1728ء - 1713ء) محمد شاہ (1747ء - 1728ء) احمد شاہ (1754ء - 1748ء) تے عالمگیر ثانی (1759ء - 1754ء) دے نیں۔ ایہہ سارے مغل فرمانروا حکومت تے اقتدار لئی آپوں وچ ای لڑ دے مردے رہے تے پنجاب وچ سکھاں، بنگال وچ انگریزاں، شمالی ہند وچ راجپوتاں، دکن وچ مرہٹیاں توں دکھ احمد شاہ ابدالی تے نادر شاہ درانی نے حملے کر کے مرکزی حکومت نوں تباہ و برباد کر دتا۔ باہری حملیاں تے اندرونی شورشیاں دی وجہ نال ملک وچ طوائف الملوکی، انارکی، بد امنی تے لوٹ کھسوٹ دا بازار گرم ہو گیا۔ پنجاب دھرتی دھاڑ ویاں دے سلوک پاروں تباہ و برباد ہو کے خون تے خونریزی دا گڑھ بن گئی۔ بلھے شاہ نے پنجاب دی ایہہ ساری صورتحال اپنی اکھاں نال دیکھی سی۔ اوہناں مغلاں دیاں کمزوریاں، سکھاں دی اُبھردی طاقت، نادر شاہ درانی تے احمد شاہ ابدالی دیاں فوجاں دی تباہی تے بربادی نوں بڑے دردیلے ڈھنگ نال اپنی شاعری وچ بیان کیتا اے:

عصری صورتحال:

دَر گھلا حشر عذاب دا	بُرا حال ہويا پنجاب دا
ڈر ہادیئے دوزخ ساڑیا	سانوں آ مل یار پیاریا
جدوں اپنی اپنی پئے گئی	دھی ماں نوں لٹ کے لے گئی
مُونہہ بارہویں صدی پَساریا	سانوں آ مل یار پیاریا

اُلے ہور زمانے آئے
 کاں لگز ٹوں مارن گے چوہیاں بُرے کھائے
 اُلے ہور زمانے آئے
 عراقیاں ٹوں پئی چابک پوندی گدوں خود پوائے
 اُلے ہور زمانے آئے
 بھوریاں والے راجے کیجے راجیاں بھیکہ منگائے
 اُلے ہور زمانے آئے

معاشرتی خرابیاں:

اُلے ہور زمانے آئے
 اپنیاں دے وچ اُلفت ناہیں کیا چاچے کیا تائے
 اُلے ہور زمانے آئے
 پو پُراں اتفاق نہ کائی دھیاں نال نہ مائے
 اُلے ہور زمانے آئے
 بچیاں ٹوں پئے ملدے دھکے ٹھوٹھے کول بہائے
 اُلے ہور زمانے آئے

مانسانی تے ظلم و تشدد:

قصر نام قصور ہے، اوتھے مونیہوں نہ سکن بول
 اوتھے سچے گردن ماریے، اوتھے جھوٹے کرن کلول
 بلے شاہ اجیہے کو جھے تے منافقت رنگے ماحول توں کنارہ کشی چاہندے ہوئے فرماندے نیں
 بلے شاہ چل اوتھے چلیے، جتھے سارے ہون اُنھے
 نہ کوئی ساڈی قدر پہچانے، نہ کوئی سانوں مئے